

ТІЛЬКО ІСТИННА ПРАВДА

з українських повір'їв

упорядкував
Михайло Назаренко

Львів
Видавництво Старого Лева
2025

УДК 398.3(=161.2)
Н19

Назаренко Михайло

Н19 Тільки істинна правда. З українських повір'їв [Текст] / Назаренко Михайло. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. — 504 с.

ISBN 978-966-448-181-3

Міф — це те, чого ніколи не було і що завжди є. Хрестоматія Михайла Назаренка пропонує поглянути на світ українського фольклору очима тих, для кого звичною справою була зустріч із чортом, хованцем, скарбом-перевертнем чи купальським змієм, краще знаним як черепаха. Понад пів тисячі коротких текстів із сотні джерел, опублікованих між 1853 і 2022 роками, знайомлять із численними персонажами української демонології, які мешкали на землях від Закарпаття до Слобожанщини й від Полісся до Херсонщини. А може, й досі мешкають.

УДК 398.3(=161.2)

Пам'яті

Станіслава Казимировича Росовецького

© Назаренко Михайло, текст, 2025
© Дарія Луцишина, обкладинка, 2025
© Видавництво Старого Лева, 2025

ISBN 978-966-448-181-3

Усі права застережено

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	21
ПРАДАВНІ ЧАСИ, ІНШІ ЗЕМЛІ	27
Первовічні	29
Велетні	30
Камінні баби	32
Жертва	34
Древні змії	36
Песиголовці	39
Морські люди	44
Рахмани	48
ЩОСЬ ТАКЕ (СТРАХИ)	53
Шатан під мостом	55
Страх козою	55

Коти на мосту	57
Бідний баранець	57
Хитрий баранець	59
Чорт ягням	59
Чорт качуром	60
ЧОРТИ	61
Не розказуйте про них	63
Дідько	63
Як економ із чортом рушницями мінявся	64
Бузина – бісове дерево	65
Швець на гостині в чорта	66
Як чорт сірники купував	70
Шворка	71
Як бідняк сватався	72
Як чорт у мужика служив	73
Двоє братів	76
Як треба хреститися	78
Чорт і коваль	78
Чорт і ворожбит	80
Нечистий-попутник	81
Холодне залізо	81
Чорт-помічник	82
Матір із дітьми	83
Чорт, до меду ласий	84
Чортова розплата	85
Чорт переносить чоловіка через ріку	89

Чорт-гусопас	89
Мужик-ворона – хитрій чорта	90
Як чорт утопив слугу	91
Танці з чортами	92
Як парубок скрипку купив	93
Від чого музики каліки	94
Чортівська скрипка	94
Чортівський бал	96
Як кіт грав на басі	101
Невидимка	101
Пом'яни чорта	102
ВІТЕР, ВОГОНЬ, КАМІНЬ	103
Вівчар	105
Вихор	106
Покута перед вихором	109
Музикант на чортовому весіллі	110
Ігровищі	110
Вихор і дитина	111
Вітрова дочка	111
Багач, бідний і Вітер	113
Не можна вогневі казати: «Брате!»	114
Присоромлений вогонь	116
Шанування вогню	116
Чому треба хрестити вогонь	116
Хрещене каміння	117
Голодний камінь	118

ЩОСЬ ТАКЕ (ЗНОВУ)	119
Чортова люлька	121
Валов'яний клубок	121
Чудний гарбуз	122
Колеса на дорозі	122
Ходяче крісло	123
Як стіл ходив	123
ДОМОВИК ТА ІНШІ МЕШКАНЦІ	125
Закладка хати	127
Нехороше місце	129
Хто в хаті хазяїн	131
Як дістати домовика на послуги	132
Інакші домовики	135
Як побачити домовика	137
Де сидить домовик	140
Кіт	144
Вуж	144
Домовик і діти	147
Ночниці	148
Домовик їсть	149
Домовик у стайні	154
Прикмети	159
На худо чи на добро?	160
Охоронець	164
Хованець бере душі	166
Як хованці гуляли	168

Домовик жартує	170
Домовик не злюбив	170
У нову хату	172
Як позбутися домовика	175
Смерть хованця	181
Домовик і сонце	183
Помста маленьких людей	184

МІРОШНИКИ	185
Хазяїн млина	187
Пан над щурами	187
Пан над щурами у полі	189
Чорти-мірошники	189
Як чорти виманили у чоловіка сало	191
Страх у млині	192

ЩОСЬ ТАКЕ (БЛУД)	193
Стіна, що кінця не видно	195
Коли людину водить	195
Дуриптах	197

ЛІСОВІ	201
Лісовики й лісовки	203
Лісовий чорт	205
Лісовик гукає	205
Лісовик на свята	206
Бичок лісовика	208
Лісовик-ведмідь	209